

Ślina – naturalna ochrona

Nabłonek wyścielający jamę ustną stanowi bardzo skuteczną ochronę mechaniczną przed atakującymi nas bakteriami, wirusami, grzybami i toksynami. Jego powierzchnia stale ulega zwilżaniu śliną, w której zawartych jest wiele enzymów, pozwalających zwalczyć infekcje.

lek. med. Urszula i Wojciech
Urbaczkowie

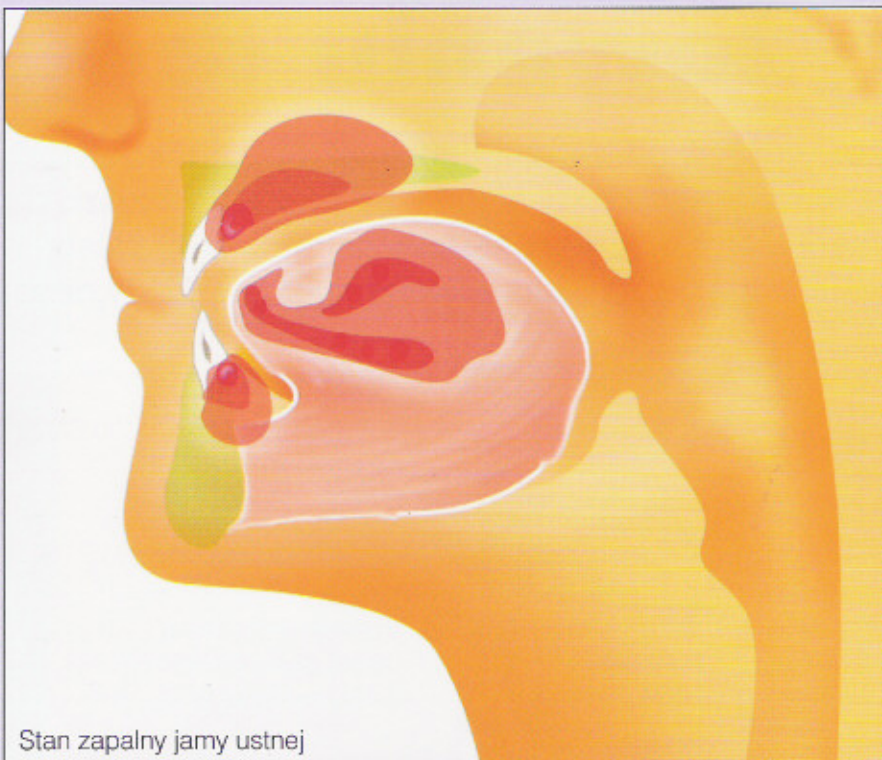
Wydzielanie śliny odbywa się ciągle i nasila podczas jedzenia. Ślina także powstrzymuje rozwój wielu bakterii i ma działanie bakteriobójcze. Jeżeli drobnoustroje, które przedostały się do jamy ustnej, nie zostaną natychmiast połknięte z pokarmem, ulegają przeniesieniu ze śliną i śluzem do gardła. W tym czasie niektóre z nich mogą przystosować się do rozmnażania w ślinie i wejść w skład stałej flory bakteryjnej jamy ustnej. Zwiększone wydzielanie śliny powstaje na skutek pobudzenia układu przywspółczulnego. Wtedy powstaje **ślina wodnista**. Występuje to podczas nudności, które poprzedzają wymioty. Natomiast pod wpływem pobudzenia układu nerwowego współczulnego wydziela się **gęsta, lepka ślina**.

Czasem pojawia się **patologiczny ślinotok**. Często spotykamy go w chorobie Parkinsona, zapaleniach mózgu, neuralgiach nerwu trójdzielnego oraz zatruciach (np. rtęcią, ołowiem, jodem, arsenem). Nasilony ślinotok, poza nieprzyjemnym uczuciem, powoduje zaburzenia funkcjonowania przewodu pokarmowego (zaburzenia w trawieniu) oraz macerację skóry twarzy, po której splywa ślina.

Niedostateczne wydzielanie śliny powstaje przede wszystkim w porażeniu nerwów przywspółczulnych, unerwiających ślinianki (zatrucia atropiną, wilczą jagodą, jadem kielbasianym) oraz w porażeniu nerwu twarzowego. Oczwiscie, niedobór śliny powoduje spore utrudnienia w polykaniu oraz upośledza w znacznym stopniu trawienie, zwłaszcza węglowodanów, ze względu na obecność w ślinie ptialiny, rozkładającej węglowodany.

Flora bakteryjna jamy ustnej jest bardzo obfita nawet u ludzi zdrowych. Większość stanowią drobnoustroje niechorobotwórcze. Pełno jest ziarniaków gram-dodatnich i gram-ujemnych. Niektóre bakterie chorobotwórcze (np. paciorkowiec beta-hemolizujący, meningokokki, pałeczki hemofilne) występują jako saprofity (żywią się martwą materią organiczną), ale w momentach obniżenia odporności mogą zaatakować i wywołać zakażenie tkanek. Wszystkie łatwo przenoszą się wśród ludzi.

Kiedy organizm jest osłabiony, dochodzi do **zapalenia błony śluzowej jamy ustnej** i zaburzeń flory bakteryjnej. Pojawiają się **owrzodzenia**, które obejmują całą błonę śluzową jamy ustnej oraz dziąsła. Wtedy błona śluzowa jamy ustnej jest zaczerwieniona, a język obrzmiały i obłożony. Może do tego dojść podczas ząbkowania u dzieci, nadużywania alkoholu, niedoboru witaminy B (pelagra), palenia papierosów, próchnicy zębów, podczas stanów gorączkowych oraz u osób, nie dbających o właściwą higienę jamy ustnej. Owrzodzenia jamy ustnej mogą być także pochodzenia bakteryjnego lub wirusowego. Schorzenie powoduje obecność m.in. paciorkowców, gronkowców, a także drożdżaków (pleśniawki u dzieci). Często ostre wirusowe zapalenia jamy ustnej, przy obniżonej odporności naszego ustroju, wywołuje wirus opryszczki pospolitej. Wtedy zmiany chorobowe umiejscawiają się najczęściej na pograniczu skóry i błony śluzowej warg. Wirus penetruje do komórek i powoduje powstawanie licznych pęcherzyków, które po pęknięciu

Stan zapalny jamy ustnej

powodują opryszczkowe owrzodzenie śluzówki. Zmiany te goją się w ciągu 8-10 dni, ale bardzo często powracają. Zakażenie tym wirusem charakteryzuje się licznymi nawrotami choroby, ponieważ wirus zachowuje żywotność wewnątrz komórek i może być pobudzony na nowo przez światło słoneczne, stresy lub gorączkę.

Inną chorobą, w której występują zmiany pęcherzowe i krwawiące nadżerki w obrębie jamy ustnej oraz czerwieni wargowej jest **rumień wielopostaciowy**. Czynnikiem wywołującym go mogą być bakterie z wewnątrzustrojowych ognisk zapalnych oraz niektóre leki (antybiotyki, sulfonamidy, salicylany, barbiturany).

Język

Warto zwrócić uwagę na wielkość języka, czy nie jest powiększony i obrzmiały. Przyczyną obrzmienia języka może być reakcja alergiczna na pokarm lub leki (często na polopirynę). Do innych przyczyn obrzmienia języka należą: niedoczynność tarczycy, wzmożona czynność przysadki mózgowej, infekcje paciorkowcowe, zakażenia drożdżakowe (po długotrwałym stosowaniu antybiotyków), guzy nowotworowe (np. w białacze).

Owrzodzenia języka bardzo często towarzyszą zapaleniom jamy ustnej. Mogą

być także spowodowane ugryzieniem własnymi zębami lub protezą zębową (np. podczas napadu padaczkowego). Należy także pamiętać, że przewlekłe owrzodzenie języka często związane jest z wczesnym okresem raka.

Gruczoły i przewody ślinowe

Są one bardzo podatne na zakażenia drobnoustrojami. W warunkach fizjologicznych wydzielana ślina stale splukuje drobnoustroje chorobotwórcze i zapobiega ich wnikaniu w głąb organizmu. Jednak przy zmniejszonym wydzielaniu śliny, w stanach odwodnienia ustroju (np. przy biegunkach), po krwotokach urazowych oraz operacyjnych bardzo często pojawia się zapalenie ślinianek.

Dziąsła

Dziąsła mogą być obrzmiałe i wtedy prawie zakrywają zęby. Przyczynami spuchniętych dziąseł mogą być:

- zakażenia wirusowe i drożdżakowe (wtedy występuje krwawienie i ból),
- źle dopasowane protezy - mogą podrażnić dziąsła i wówczas, oprócz obrzęku, pojawia się ból,
- wrażliwość na pastę lub płyn do płukania ust (reakcja alergiczna),
- reakcje na leki (niektóre stosowane w padaczkę i barbiturany),
- niedożywienie (przy niewłaściwej diecie odchudzającej).

Bardzo często dochodzi do uszkodzenia ciągłości nabłonka na brzegu dziąseł. Tam właśnie bardzo często znajdują się liczne bakterie (przeważają paciorkowce). Długotrwałe zucie u osób z nawracającymi zapaleniami dziąseł, powoduje przedostanie się paciorkowców do krwiobiegu. To samo może się zdarzyć po ekstrakcji zęba w zębodole. Normalnie paciorkowce są szybko usuwane z krwi, ale u osób z chorobą reumatyczną lub wrodzonymi wadami serca paciorkowce mogą się osiedlić na uszkodzonych zastawkach i wywołać zapalenie wsierdzia.

Zapalenie ozębnej

Tkanki okołozębowe zapewniają zębom właściwe ustawienie. Składają się z ozębnej, dziąseł, szkliwa i tkanki kostnej. Na powierzchni zębów osadza się osad tworzący kamień nazębny. Na dziąsłach natomiast stale gromadzą się resztki pokarmowe, złuszczone komórki oraz bakterie. To wszystko przytwierdza się do zębów, jest przesycające solami wapnia i przyczynia się do uformowania osadu. Tak powstały kamień nazębny, wraz z zawartymi w nim licznymi bakteriami, powoduje ciągłe zapalenia dziąseł. Stają się one wówczas zaczerwienione, rozpułchnione, obrzęknięte, bolesne, łatwo krwawią. Proces ten doprowadza nieuchronnie do powstania ropni okołozębowych.

Próchnica zębów

Zwykle próchnica powstaje w szkliwie, ale w przypadkach, gdy odsłonięta jest szyjka i korzeń zęba, zdarza się również w kostninie. Szczególnie podatne na próchnicę są miejsca gromadzenia się resztek pokarmowych i drobnoustrojów oraz zalegania śliny. Pierwszy widoczny objaw choroby to zmiana zabarwienia szkliwa na kredowobiałe. W miejscach słabiej chronionych gromadzą się drobnoustroje, które wytwarzają substancje barwnikowe i nadają zębom zabarwienie różowe, brązowe, czarne lub zielonkawe. Po pewnym okresie próchnica dociera do strefy łączącej szkliwo i zębinę, po czym szybko postępuje w szkliwie. Szkliwo ulega osłabieniu i destrukcji, zapada się i powstają ubytki próchnicze.